

Czy współczesny nauczyciel musi być autorytetem? A może wystarczy by był profesjonalistą?

*„Nieomylny środek zdobycia autorytetu u ludzi
– być dla nich użytecznym.”
Marie von Ebner – Eschenbach*

W funkcjonowaniu i efektywności systemu edukacji narodowej strategiczną rolę społeczną odgrywa nauczyciel, to on, obok dziecka, jest jej podmiotem. A kim nauczyciel powinien być dla młodego człowieka, czy autorytetem, a może tylko profesjonalistą? Polski nauczyciel powinien być autorytetem. Jednak obydwie kwestie siebie nie wykluczają, lecz uzupełniają. Sama wiedza, profesjonalizm nie wystarczą, żeby mieć autorytet, chociaż są niezbędne. Ważne są również inne czynniki, prof. Marian Śnieżyński twierdzi, że: *Nauczyciel oddziałuje na uczniów całym swoim postępowaniem, całym swoim życiem zawodowym, społecznym i osobistym*¹.

Według *Słownika wyrazów obcych i trudnych* „profesjonalista” to *ktoś kto fachowo, bardzo dobrze robi to, czego się podjął, dobry fachowiec, zawodowiec*², natomiast „autorytet” według definicji zaczerpniętej z *Encyklopedii pedagogicznej XXI wieku* to *szacunek, zaufanie i poważanie dla nauczyciela jako eksperta naukowego, doradcy, przewodnika w trudnościach*³. Możemy tutaj zauważyć, że wiedza stanowi podstawę pojęcia autorytetu, ale nie jego jedyny wyznacznik.

Bardzo wyraźnym wskaźnikiem autorytetu nauczyciela opartym na profesjonalizmie są badania socjologiczne. Bożena Harasimowicz przeprowadziła sondaż, którego głównym celem była identyfikacja świata wartości związanego z autorytetem współczesnego polskiego nauczyciela. Najwyższy wskaźnik w badanych grupach uczniów, rodziców i głównych zainteresowanych, czyli nauczycieli, otrzymała wartość: walory zawodowe (obejmująca swym zakresem kompetencje zawodowe, wiedzę, profesjonalizm, zorganizowanie lekcji, wiedzę jak stawiać wymagania, przewidywalność w związku z wymaganiami) – 74% w grupie uczniów, 91% w grupie rodziców, 100% w grupie nauczycieli. Niższy odsetek

¹ Teresa Kaczor: Autorytet nauczyciela w polskiej oświacie. *Dyrektor Szkoły* 2002 nr 12 s.16

² Andrzej Markowski, Radosław Pawelec: Wielki słownik wyrazów obcych i trudnych. Warszawa: WILGA.2001, s.611

³ Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom 1: A-F Warszawa: Żak 2003, s.254

otrzymały wartości: sprawiedliwość (26% w grupie uczniów, 50% w grupie rodziców, 76% w grupie nauczycieli), kultura osobista (6% w grupie uczniów, 44% w grupie rodziców, 34% w grupie nauczycieli), a także kreatywność (19% w grupie uczniów, 0% w grupie rodziców, 7% w grupie nauczycieli)⁴.

Również teoretycy wskazują na ważność profesjonalizmu nauczyciela. F.W. Kron wyróżnił dwa ujęcia autorytetu: autorytet jako właściwość osoby oraz autorytet jako relacja społeczna. *Autorytet jako właściwość osoby wynika z posiadanych kompetencji, umiejętności i doświadczenia. Dlatego wielkie znaczenie mają te osoby które należycie wypełniają swoje obowiązki, potrafią wypowiadać się na określony temat i podejmować odpowiednie decyzje. [..], a autorytet jako relacja społeczna pojmuje się jako pełnienie określonej roli – naśladowanie osoby znaczącej*⁵.

Natomiast Tomas Gordon wymienia cztery typy autorytetu:

1. autorytet oparty na wiedzy, doświadczeniu, kompetencjach
2. autorytet zawodowy
3. autorytet oparty na nieformalnych umowach
4. autorytet wypływający z władzy.⁶

Najbardziej pożądanym jest autorytet pierwszy, ponieważ to właśnie wiedza, doświadczenie i kompetencje wzbudzają w wychowankach podziw, zaufanie i poważanie.

Kompetencje w nauczaniu są ważne, ale jak założono we wstępie nauczyciel powinien być autorytetem dla dziecka, którego naucza i wychowuje. Wpływ na odbiór nauczyciela mają również jego wartości, ideały, wzorce zachowań, umiejętności.

K. Kotłowski na podstawie swoich badań ustalił trzy rodzaje cnót moralnych, które przyczyniają się do uznania go jako autorytet moralny, są to:

1. typowe cnoty dla każdego uczciwego człowieka: uczciwość, prawdomówność, obowiązkowość, sprawiedliwość, prostolinijność, itp.

⁴ Bożena Harasymowicz: Autorytet nauczyciela we współczesnej polskiej szkole. *Dyrektor Szkoły* 2002 nr 12 s.19-20

⁵ Romana Kruk: Autorytet wyzwalający – najlepszy. *Edukacja i Dialog* 2005 nr 10 s.57

⁶ tamże, s.58

2. charakterystyczne dla rzecznika (budowniczego) ustroju demokratycznego: patriotyzm, życzliwy stosunek do innych narodów, wrażliwość na krzywdę ludzi,

3. związane ściśle z zawodem nauczycielskim: miłość do dzieci i młodzieży, cierpliwość, wyrozumiałość, umiejętność nawiązywania kontaktów i pozyskiwanie zaufania uczniów⁷.

Nauczyciel budujący zaufanie i wiarygodność własnej osoby, imponujący nie tylko wiedzą merytoryczną, ale inspirujący do działania, dający przykład moralny, może powodować wzrost motywacji do pracy na lekcji, podejmowanie przez uczniów zadań wykraczających poza ramy kształcenia szkolnego, ubogacania i potwierdzania własnej wartości oraz stymulowanie ciekawości poznawczej.

Podsumowując, nauczyciel odgrywa ważną rolę społeczną i ważne jest, aby był postrzegany jako autorytet wsparty na wartościach osobowych i wartościach profesjonalisty. Taki nauczyciel staje się źródłem wzorów, przykładów, postaw, sposobów myślenia i działania. Alicja Anna Kotusiewicz mówi: *„kompetencje merytoryczne oraz sprawność nauczycielskiego działania stanowią podstawowe elementy zawodowego wyposażenia, nie czynią jednak nauczyciela... Pozostając do dyspozycji swoich uczniów, nauczyciel świadczy na ich rzecz posiadaną wiedzą, doświadczeniem, ale także uwagą, uczuciem, własną osobą, tym, czym jest on sam, jako niepowtarzalny, osobowy byt ludzki”*⁸.

Dzisiaj wykształcenie, wiedza nauczycielska, poziom intelektualny są ważnymi składnikami, choć nie jedynymi i wyłącznymi. Siła autorytetu nauczyciela wiąże się m.in. z wartościami moralnymi, stosunkiem do otoczenia, rzetelnością, obowiązkowością i pracowitością. Dobry pedagog pamięta o tym, że ... *młodość poszukuje wzorów i przykładów.*⁹

Jolanta Nowakowska
nauczyciel bibliotekarz

⁷ Znaczenie autorytetu w wychowaniu moralnym. W: Mieczysław Łobocki: Wychowanie moralne w zarysie. Kraków: Impuls.2002, s.125

⁸ *Z pogranicza idei i praktyki edukacji nauczycielskiej*, pod red. M. Dudzikowej, A. A. Kotusiewicz. Białystok: Wydawnictwo UW Filia w Białymstoku 1994, s. 65–66.

⁹ Jan Paweł II, z homilii wygłoszonej w Łowiczu 14.VI.1999

Bibliografia

1. Andrzejczak Agnieszka: Nauczyciel profesjonalista. *Edukacja i Dialog* 2008 nr 11 s.44-45
2. Błędowska Magdalena: Autorytet surowość w granicach taktu. *Edukacja i Dialog* 1996 nr 7 s. 3-5
3. Encyklopedia pedagogiczna, pod red. Wojciecha Pomykała. Warszawa: Fundacja Innowacja.1993; Autorytet nauczyciela, s. 35-38
4. Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom 1:A-F. Warszawa: Wydawnictwo „Żak”. 2003. ISBN 83-88149-92-X; Autorytet nauczyciela, s. 254-260
5. Fazlagić Amir Jan: „Nowy profesjonalizm” nauczycieli. *Dyrektor Szkoły* 2007 nr 10 s.16,18-20
6. Gołębiak Bogusława Dorota: Zmiany edukacji nauczycieli. Wiedza- Biegłość-Refleksyjność. Toruń-Poznań: Wydawnictwo EDYTOR. 1998. ISBN 83-87284-06-08, Modele profesjonalizmu i ich implikacje w edukacji nauczycieli s.114-140
7. Kruk Romana: Autorytet wyzwalający – najlepszy. *Edukacja i Dialog* 2005 nr 10 s.56-59
8. Kwiatkowska Henryka: Pedeutologia. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. 2008. ISBN 978-83-60501-27-6, s. 144-148, 167-186
9. Łobocki Mieczysław: Wychowanie moralne w zarysie. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2002. ISBN 83-7308-128-3, s. 117-128
10. Sarud Małgorzata: Wzór osobowy nauczyciela w opinii uczniów i rodziców. *Dyrektor Szkoły* 2002 nr 12 s.21-22
11. Styczyńska Marianna: Nauczyciel, ale jaki? *Dyrektor Szkoły* 2008 nr 2 s.26,29
12. Żywoczok Alicja: Odmiany autorytetu pedagogicznego (autorytety i pseudoautorytety w wychowaniu człowieka). *Kwartalnik Pedagogiczny* 2006 nr 1 s. 29-41